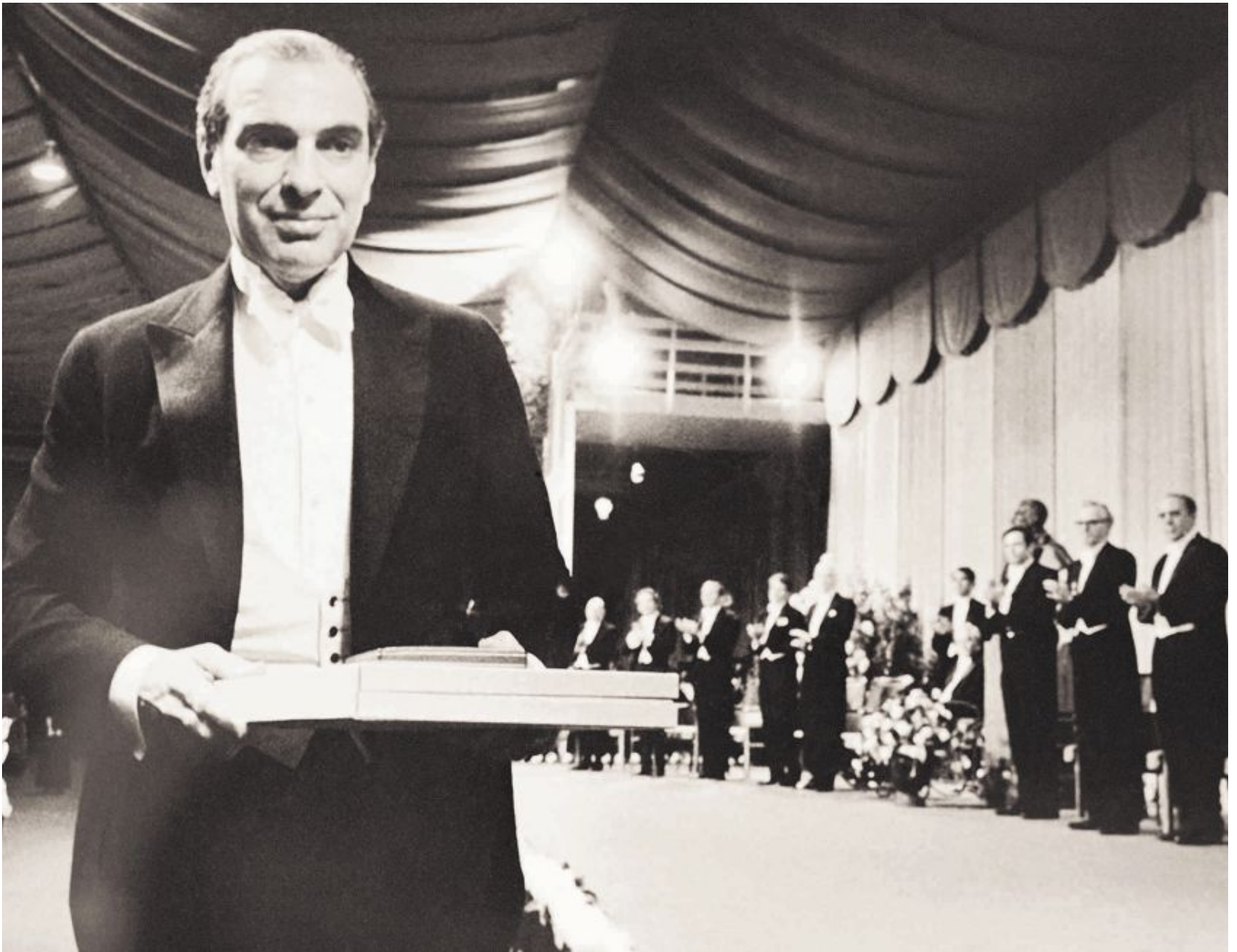

AKSEL BRAANEN STERRI OM KENNETH ARROW (1921 – 2017)

Solide penner med innsikt i Dagbladet – hver helg!

HODEBRY: Kenneth J. Arrow er kanskje mest kjent for sitt bidrag til «social choice»-litteraturen og teoremet han utviklet i sin doktoravhandling, et funn som burde skape daglig hodebry for den som tror demokratiet reflekterer flertallsviljen. Her i 1972 da han fikk Nobelprisen i Stockholm.

FOTO: NTB SCANPIX

drag for forskning og utvikling og andre økonomiske insentiver brukes for å forene egeninteressen til bedrifter og konsumenter med samfunnsinteressen.

Bøter og subsidier

Det er imidlertid ikke alltid vi kan løse markeds- svikt ved hjelp av økonomiske virkemidler som subsidier og avgifter. Vi handler ofte ut fra hva vi mener er riktig. Men vi vil også at andre skal vite at vi handler som vi gjør av de rette grunnene. Når vi bruker bøter og subsidier til å få folk til å handle i tråd med samfunnsinteressen signaliserer vi samtidig at vi ikke stoler på dem. Det kan bli en selvpoppfyllende profeti.

Arrow, som hadde brede interesser utenfor matematisk økonomi, var ikke ukjent med slike virkninger. En annen sentral forutsetning for at markeder finner sin likevekt er nemlig at alle aktører har samme informasjon. Det fungerer rimelig godt i mange markeder hvor prisen reflekterer informasjon om kvalitet og kostnad. Men ofte er det en betydelig informasjonsasymmetri mellom partene. Det åpner rommet for både markeds- svikt, perverse insentiver, betydningen av å sende troverdige signaler og ikke minst makt.

Det er George Akerlof som får æren for å ha satt

i gang denne fruktbare forskningslitteraturen, men Arrow kan sies å ha lagt grunnlaget med generell likevekt og mer konkret med en studie av det imperfekte markedet innen helse i 1963, sju år før Akerlofs artikkel i *The Quarterly Journal of Economics* ble publisert. Arrow viste at frikonkurransmodellen ikke virker når blant annet behovet oppstår abrupt og pasienten har liten innsikt i kvaliteten på tjenestene som tilbys og egne behov.

Jobber hardt

Dette gjelder ikke bare i markeder der vi er forbrukere. Det gjelder kanskje først og fremst i arbeidsmarkedet. Arbeidsgiver er nødt til å stole på at arbeidstakere jobber hardt, i fravær av kontrollmuligheter. Eierne av en bedrift må likeledes stole på at daglig leder driver selskapet i tråd med eiernes interesser.

Denne informasjonsasymmetrien får stor betydning for lønnsdannelsen. Når arbeidsgiver ikke sitter på informasjon om den enkelte arbeidstakers produktivitet, vil lønnen måtte settes etter skjønn. Det åpner rommet for makt, siden slingeringsmonnet som skjønnet bidrar til kan gå i arbeidstaker eller arbeidsgivers favør. Det øker også arbeidstakers behov for å signalisere at de er dedi-

kerte arbeidstakere, som å sitte lenge på jobben, selv om det ikke nødvendigvis er en optimal bruk av tiden.

Kompliserte temaene

Informasjonsasymmetri i arbeids- og kredittmarkeder, gir også hodebry for myndighetene. Begrensninger på overtidsarbeid og regler mot at arbeidsgivere kan sjekke kreditthistorien til arbeidstakerne, kan skape mer, og ikke mindre diskriminering. Når arbeidsgiver og banker ikke har informasjon om den enkelte, tar de ofte i bruk informasjon på gruppenivå, som etnisitet, kjønn og alder. Resultatet er såkalt statistisk diskriminering, siden den enkelte ikke kan få vise at de vil levere bedre enn gruppens snitt tilsier.

Dette er bare noen av de mange spennende og kompliserte temaene som flyter ut av Arrows arbeider og den omdiskuterte generelle likevektsteorien. Arrow var uten tvil et geni. Det viktigste han gjorde var imidlertid å gi et rammeverk vi ikke-genier kan bruke til å forstå verden, for deretter å endre den.

«DET VIKTIGSTE HAN GJORDE VAR IMIDLERTID Å GI ET RAMMEVERK VI IKKE-GENIER KAN BRUKE TIL Å FORSTÅ VERDEN, FOR DERETTER Å ENDRE DEN.»